

25^è
aniversari

BABEL'H una bibliografia coral en un centre d'estudis participatiu

Cristóbal Urbano
Soci del CEL'H

El nom Babel'H (Base de dades bibliogràfica d'estudis locals de l'Hospitalet) ha identificat en els darrers 17 anys tant una base de dades com els serveis bibliogràfics d'informació sobre la ciutat, que s'han prestat des de la biblioteca del Centre d'Estudis (CEL'H). Una col·lecció de documents que arrencà aviat farà 25 anys amb la publicació l'any 1985 de la *Bibliografia sobre l'Hospitalet*¹ compilada per Jaume Botey i Joan Camós, i que es consolidà el 1992 amb la publicació de l'actualització 1985-1991 i els índexs acumulatius, a càrrec de Joan Camós, Agustín Castellano i Cristóbal Urbano.

Darrere Babel'H hi ha hagut persones, a banda de documents. En efecte, darrere la bibliografia podem veure un producte (un llibre), un servei (un espai i unes persones que ajuden els usuaris en la cerca d'informació), i potser, per sobre de tot, una xarxa de relacions entre persones i documents, i entre les persones mateixes per intermediació dels documents. En aquest sentit, el paper desenvolupat en els darrers 11 anys per Mercè Artigas, com a documentalista del Centre, i durant molts més anys per Montserrat Perelló, com a gerent del CEL'H, ha estat cabdal perquè a dia d'avui una munió d'estudiants de secundària, educadors i professors, estudiants universitaris, professionals vinculats a la ciutat i ciutadans actius considerin el CEL'H un punt de referència fonamental per documentar-se en tot allò que tingui a veure amb la nostra ciutat. Les hores d'atenció al públic no són catalogables com els documents, però incorporen l'essència del que ha estat l'explotació del fons per part dels usuaris que han visitat la seu del Centre, una tasca que al llarg dels anys han fet possible tots els que han mantingut «obert» el Centre a les consultes bibliogràfiques, des del treball professional, les beques i els contractes de formació o el voluntariat.²

Aprofitant aquesta celebració, aquest article vol ser una mirada al futur, pensant en les noves possibilitats que obre Internet, i, alhora, un homenatge a tantes persones que van deixar una petjada en aquest repertori bibliogràfic, que en molt bona mida

¹. Botey, Jaume; Camós, Joan. *Bibliografia sobre l'Hospitalet* (L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1985).

². Al marge dels noms ja esmentats en la creació i desenvolupament de Babel'H, cal fer esment de forma especial de: Teresa Vilàs, Mercè Artigas, Teresa Company, Cinta Roldán i Marta Batet.

està representat en la col·lecció de documents disponible a la biblioteca. En efecte, Internet i la cultura web 2.0 entronquen amb el que en bona mesura ha estat la història de la *Bibliografia sobre l'Hospitalet* i de la base de dades Babel'H: cal reconèixer que en el seu moment la pròpia materialització del recull en dos volums en paper va facilitar que molta gent s'engresqués a comentar l'existència de documents que ens havien passat per alt, o de novetats interessants a mesura que anaven sorgint, tot aportant els comentaris i les justificacions d'interès que tenien aquelles referències bibliogràfiques per a la ciutat. És per això que l'horitzó de futur de Babel'H passaria per potenciar el sentiment associatiu amb la canalització d'aquestes descobertes bibliogràfiques. Tot i que caldria vetllar per aconseguir recursos econòmics per finançar el treball tècnic d'un bibliotecari-documentalista en la normalització de les dades del repertori bibliogràfic, l'aplicació de la filosofia de la Viquipèdia, o d'altres llocs de la denominada web social, a la bibliografia local de l'Hospitalet podria obrir unes interessants connexions amb la filosofia i la cultura associativa que caracteritzen el Centre d'Estudis.

En definitiva, podríem dir que Babel'H ha estat una bibliografia «coral» en la qual hi ha hagut solistes que cal posar de relleu, però també tot un seguit d'associats i d'usuaris que han col·laborat a mantenir i dotar de sentit aquests darrers 25 anys en el terreny de la bibliografia local de l'Hospitalet.

Els objectius i els destinataris de Babel'H

“Ha estat una bibliografia coral, que els usuaris han dotat de sentit amb els anys”

Tal com es deia en la introducció a l'actualització que vam compilar Joan Camós, Agustín Castellano i jo mateix el 1992, els objectius de la primera bibliografia, de la base de dades Babel'H, de la biblioteca i dels serveis que s'hi ofereixen eren i són clars:

«Des de bon començament la recerca, l'anàlisi i el desenvolupament de la identitat de la ciutat van ésser objectius prioritaris del Centre d'Estudis. El caràcter metropolità de l'Hospitalet, la seva posició no central en aquesta conurbació, i el creixement desproporcionat i desordenat motivà la recerca dels trets identificadors i de les causes dels conflictes urbans, aspectes tots dos fonamentals per a qualsevol col·lectivitat que vulgui millorar el seu medi.

És en aquest context que l'any 1985 es va publicar la Bibliografia sobre l'Hospitalet, de la qual és continuació i complement la que teniu a les vostres mans. Els objectius de la publicació són, doncs, els mateixos:

1. Oferir un instrument de treball per conèixer la nostra realitat. És útil que tota persona preocupada per la història i problemes actuals de la ciutat tingui al seu

La feina de Jaume Botey i Joan Camós per a *Bibliografia de l'Hospitalet* (1985) és el punt de partida de la tasca de recopilació exhaustiva de documentació sobre l'Hospitalet que ha desenvolupat el CEL'H. (Arxiu)

abast la llista de publicacions i estudis que tracten sobre l'Hospitalet. Va dirigida, doncs, als estudiosos en general, als professionals que treballen a la ciutat, als diferents agents socials i culturals i especialment als educadors de qualsevol nivell que vulguin introduir els alumnes en el coneixement del medi.

2. Saber on es troba actualment la investigació sobre la ciutat, a qualsevol nivell o problema que l'afecti. Des d'aquest coneixement es podran impulsar estudis des de la Universitat i d'altres àmbits, obrint noves qüestions, o proposant un nou punt de vista als temes ja tractats anteriorment.

3. Donar a conèixer la ciutat als nostres veïns. Una simple enumeració dels temes estudiats tal com aquí apareixen, evidencia quina ha estat la nostra història, en quina situació estem o quins problemes hem d'afrontar.»³

Per tant, quant als destinataris, es volia tenir en consideració els professionals (entre els quals destacarien els educadors), els investigadors i acadèmics, i el ciutadà compromès i actiu.

Mirant enrere: un creixement constant en un entorn fràgil quant als recursos

L'any 1980, l'editorial Montblanc-Martin i el Centre Excursionista de Catalunya publicaren una separata de la *Revista Catalana de Geografia*, on Josep Maria Puchades presentava un important treball titulat *Resum dels materials necessaris per a l'estudi de la monografia geogràfica d'un municipi de Catalunya*, en les quinze planes de la qual Jaume Botey i Joan Camós podrien haver trobat una motivació addicional –*si no e vero, e ben trovato*– per transformar en bibliografia la idea inicial dels aleshores pro-

³. Urbano, Cristóbal; Castellano, Agustín; Camós, Joan. *Bibliografia sobre l'Hospitalet. Actualització 1985-1991 i índexs acumulatius* (L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1992), p. 5.

Biblioteca del CEL'H a la seu de l'entitat. (Fot. arxiu)

motors del Centre d'Estudis d'elaborar un atlas de la ciutat. Així doncs, ens prendrem la llicència de fer servir les paraules de Puchades com a motor de la primera bibliografia de l'any 1985, ja que per aquelles dates, la segona ciutat de Catalunya, a diferència d'altres pobles i ciutats del Principat, no tenia una eina semblant a la reivindicada per Puchades a l'alçada de la importància demogràfica de l'Hospitalet:

«Però ara més que mai resulta imprescindible el tenir a l'abast una font documental de consulta, una eina de treball i una síntesi suficient i acurada que faciliti a l'afecionat i a l'estudiós el coneixement profund de com són ara les nostres ciutats, viles i pobles, llur dinàmica demogràfica, els trets geogràfics i ecològics de l'entorn, les comunicacions i les activitats econòmiques... (...)

Afortunadament, s'ha treballat molt en aquest aspecte durant els darrers trenta anys. Nombrosos investigadors i centres d'estudi han desbrossat el camí, que ara és ben fressat, per a poder disposar d'assaigs, tesis i obres especialitzades que ofereixen una base bibliogràfica valuosa i abundant. (...)

Seguim creient que, a més de l'aportació bàsica i professional del tractadista erudit, resulta imprescindible l'ajut de tothom que viu als nostres pobles i en coneix el caràcter propi i els sentiments que els fan bategar...(...)

Les matèries de les quals tractem han estat recollides en dos grans grups: el corresponent a l'estudi físic de la Terra, distribuït en nou capítols, i el que considera l'Home com al seu habitant, que consta de catorze capítols més. Cada monografia local queda closa amb la bibliografia respectiva, que aplegarà així tots els treballs de major o menor extensió, des de l'article de revista al llibre d'especialització... »⁴

⁴. Puchades, Josep M. *Resum dels materials necessaris per a l'estudi de la monografia geogràfica d'un municipi de Catalunya* (Granollers: Montblanc-Martin: Centre Excursionista de Catalunya, 1980), p. 3-5.

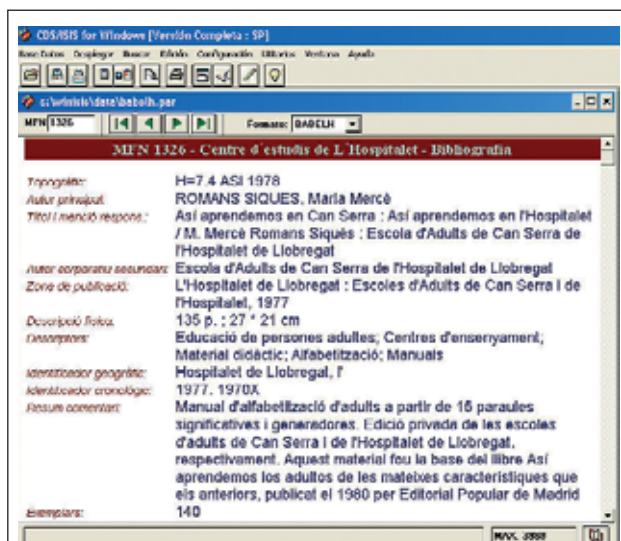

Al llarg de tots aquests anys, el CEL'H ha posat el fons de Babel'H a disposició dels alumnes i estudiosos que volguessin consultar-lo, i ha ofert formació personalitzada als usuaris. A les imatges, un grup d'alumnes de l'Escola Montessori de l'Hospitalet i unes alumnes de Ciències de l'Educació de la UAB, l'any 2001. (Fot. arxiu)

La tasca de redacció de la bibliografia va comportar la reunió de materials per part dels mateixos autors i dels promotors del Centre d'Estudis, que està en la gènesi de la formació de la col·lecció actual de la biblioteca del Centre. De totes formes, resulta lògic inferir que la publicació del volum de la bibliografia, com a una de les tres primeres obres publicades a mode de carta de presentació del naixement del Centre d'Estudis, va ajudar que els lectors identifiquessin l'existència d'unes persones i una institució interessades en la identificació i en la col·lecció de documentació sobre l'Hospitalet, i va estimular les donacions més diverses, sovint envoltades de descobertes no tan documentals com personals: la història oral de la documentació sobre l'Hospitalet seria mereixedora d'un lloc en els estudis sobre la ciutat, car el seguiment del que la gent col·leccionava a casa –o en les més variades associacions i entitats–, i l'anàlisi de les explicacions i experiències vitals que en el Centre es rebien quan aquestes persones s'adreçaven per procedir al donatiu de documents, formen part de la pròpia història de la ciutat.

La biblioteca del Centre, des del seu establiment fins al dia d'avui, ha jugat un paper complementari de les col·leccions locals de les biblioteques públiques de la ciutat i dels fons arxivístics i bibliogràfics de l'Arxiu de l'Hospitalet. En bona mesura, el Centre ha fet un paper cabdal en el municipi, donada l'absència d'una bona biblioteca exhaustiva d'estudis locals, ja fos vinculada a la gestió política i administrativa de l'Ajuntament, ja fos vinculada a una biblioteca pública central de la ciutat que hagués fet la feina de col·lecció local amb l'exhaustivitat necessària al llarg de tot el segle XX, com sí que era el cas d'altres municipis de Catalunya.

Imatge d'una consulta del fons digitalitzat de Babel'H, amb l'accés intern, des del CEL'H. (Fot. CU)

Amb el pas dels anys, l'actualització de la bibliografia es va plantejar sota dues idees importants: d'una banda, la necessitat de mantenir en ordre de servei una col·lecció de documents en què hi havia un bon gruix de material per processar a principis dels noranta, i, de l'altra, la voluntat de no perdre la dimensió d'investigació bibliogràfica que sempre ha portat a cercar documents sobre l'Hospitalet més enllà dels que sorgien en els nuclis d'estudiosos localment orientats, o dels documents que físicament es trobaven al Centre. En l'ADN de la bibliografia, sempre ha existit el neguit per no deixar de banda estudis sobre la ciutat publicats en mitjans no estrictament vinculats als estudis locals i històrics: els estudis epidemiològics o de qualitat del medi ambient publicats en revistes especialitzades de medicina o de ciències naturals d'arreu, havien de tenir lloc en una bibliografia que havia de permetre identificar i localitzar els documents amb els codis dels centres on se sabia que eren consultables, i que a la llarga podien facilitar la incorporació d'originals o còpies a la col·lecció del CEL'H.

Aquests trets, juntament amb la necessitat de publicar el 1992 per darrera vegada en paper la bibliografia, per tal de donar pas a l'establiment de les rutines per mantenir i difondre la bibliografia en suport informàtic –amb el programa de gestió de bases de dades bibliogràfiques CDS-ISIS de la Unesco–, van ser el centre d'interès principal durant els anys 1990 al 1995.⁵ La creació de la base de dades va obrir vies de relació

⁵. D'aquests anys de replantejament que va comportar l'actualització, la creació de la base de dades i les relacions de cooperació amb l'SHL de la UAB en donen testimoni diversos treballs, amb els quals es va presentar el projecte en diversos fòrums:

- Urbano, Cristóbal; Castellano, Agustín; Camós, Joan. «Bibliografia sobre l'Hospitalet: procés de creació d'una base de dades i experiència d'intercanvi bibliogràfic». A: *Actes del I Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya* (1991). Barcelona: *L'Avenç*, 1993. p. 153-159.
- Castellano, Agustín. «La recerca documental a l'Hospitalet de Llobregat: Babel'H». *Plecs d'història local de l'Avenç*. Any 1994, núm. 185, p. 44-45.
- Castellano, Agustín. «Gestión documental e intercambio de información a bajo coste: el proyecto Babel'H, una propuesta desde l'Hospitalet de Llobregat». A: *V Jornadas españolas de documentación automatizada. Sistemas de información. Balance de 12 años de jornadas y perspectivas de futuro*. Càceres: FESABID, 1997.

molt importants amb altres usuaris del programa en l'entorn dels estudis locals, a fi d'aconseguir l'intercanvi d'informació sota el lideratge del Servei d'Història Local (SHL) de la UAB.⁶ Fruit d'aquesta col·laboració, un bon nombre de registres de la nostra bibliografia es troben dins la base de dades de l'SHL que, gràcies a un conveni amb la Diputació, es pot consultar per Internet.⁷

L'ús del CDS-ISIS, que gratuïtament distribueix la Unesco, juntament amb un acord específic amb l'Ajuntament de l'Hospitalet, va facilitar la instal·lació del programa a les principals biblioteques públiques de la ciutat i l'actualització periòdica amb disquets dels registres exportats des de la base de dades mare del Centre d'Estudis: així es feia consultable a tots els districtes, en una època en què encara no era abastable la publicació de la base de dades específica del CEL'H via Internet.

Posteriorment, de la mà de la creació del lloc web del CEL'H (<http://www.celh.org/>), Babel'H va esdevenir una base de dades de consulta pública i completa a Internet. Aquesta obertura del servei al web va ser l'exponent d'un període especialment intens, des de mitjans dels 90 fins a dia d'avui, d'ampliació de les hores d'atenció als usuaris al local del Centre. El fet que la biblioteca sigui l'espai principal d'acollida del local del Centre, juntament amb la condició de personal remunerat de les documentalistes durant els darrers anys, ha donat una continuïtat i una visibilitat molt important a Babel'H, en connexió amb tot un seguit de serveis que s'han recolzat mútuament, com ara el suport als treballs de recerca de batxillerat, el servei Investiguem l'Hospitalet, el servei Conèixer l'Hospitalet, l'Antena de l'Hospitalet de Patrimoni Etnològic o l'acolliment d'alumnes en pràctiques.

“Babel'H va esdevenir una base de dades de consulta pública i completa a Internet”

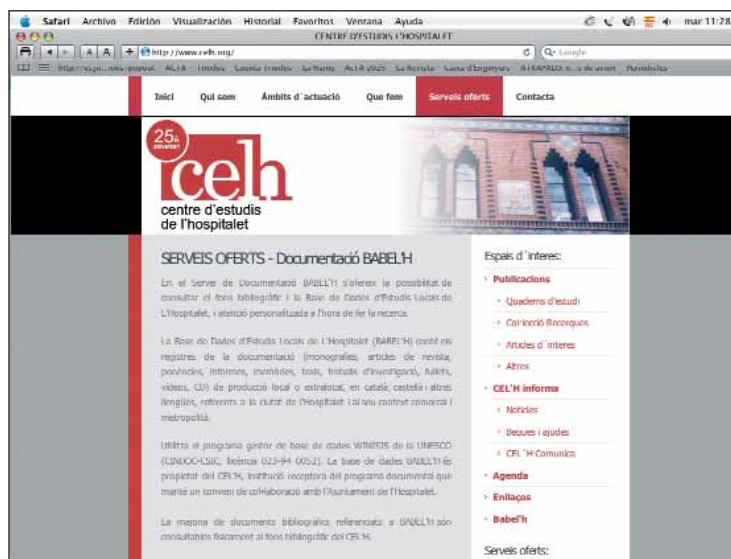
Mirant endavant: un temps per a la redefinició en l'entorn Internet?

Pensant en el futur de Babel'H, potser caldria fer una distinció entre medi i missatge: amb el progressos que s'observen tant en els equipaments bibliotecaris i arxivístics de la ciutat –amb els quals caldria enfortir la col·laboració–, com en el desenvolupament de la publicació corrent i retrospectiva per Internet, el principal valor afegit de Babel'H, més enllà de la col·lecció i conservació de documents que li són pròpies, podria ser la seva identificació, localització i contextualització. En l'època de les col·leccions distribuïdes, cooperatives i disponibles en xarxa, l'exhaustivitat de la col·lecció física és menys important que l'exhaustivitat i la pluralitat del missatge sobre una col·lecció «virtual».

⁶. Cuadrado, M.; García, C.; Perpinyà, E. «10 anys del Servei de Documentació d'Història Local de Catalunya de la UAB». *Plecs d'història local de l'Avenç*. Núm. 73 (febrer 1998), p. 35-39.

⁷. La base de dades de l'SHL és consultable des del lloc web *Fons d'història Local* mantingut per la Diputació de Barcelona (<http://www.diba.es/fonshl/default.asp>).

Finalment, el CEL'H va obrir el fons de Babel'H a Internet, i ara és consultable en línia, amb accés lliure, des del web de l'entitat. (Fot. JAV)

En definitiva, sense perdre la dimensió d'investigació bibliogràfica que sempre ha portat al CEL'H a cercar documents sobre l'Hospitalet, cal plantejar els recursos econòmics i humans necessaris per portar a terme les perspectives de futur sobre les quals el Centre d'Estudis vol reflexionar en relació amb Babel'H.

En aquest sentit, una de les idees de futur passaria per saber valorar la importància dels comentaris i resums dels documents repertoriats, oberts en alguna mesura als usuaris de la bibliografia. En efecte, en un món on l'abundància documental pot generar un soroll amb uns efectes d'oblit similars al silenci que es perseguia per part dels bombers «que cremaven llibres» en la novel·la *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury (portada posteriorment al cinema per François Truffaut), la necessitat de conèixer persones que han llegit algun dels documents de la *Bibliografia sobre l'Hospitalet* i que poden donar un context i oferir una metalectura d'una selecció dels materials recollits pel Centre d'Estudis, pot ser un factor diferencial de primer ordre en el paper que correspondria a un centre d'estudis de caràcter associatiu. La preservació documental de la bibliografia local de l'Hospitalet passa tant per assegurar la disponibilitat analògica o digital dels documents repertoriats, com pel conreu d'una tradició oral basada en la xarxa social del CEL'H, seguint en certa mesura l'exemple dels fugitius de *Fahrenheit 451*, que memoritzen llibres per salvar-los de la crema sistemàtica planificada pel govern.

Portada a l'extrem aquesta idea, es podria pensar que un criteri de compilació futura podria ser aquell segons el qual Babel'H inclouria prioritàriament aquells documents sobre la ciutat dels quals sabem que algun soci o usuari del CEL'H ha fet lectura, en té opinió i en pot resumir la informació. Aquesta participació dels usuaris en instruments de control bibliogràfic comença a ser una pràctica ben present en entorns web i podria obrir noves perspectives en el cas de Babel'H: aquest és cas dels comentaris de llibres o l'etiquetatge social dels continguts per recuperar per matèries en repertoris bibliogràfics al web —com ara en el cas del catàleg col·lectiu mundial de biblioteques WorldCat (<http://www.worldcat.org/>).

Un altre camp de participació i de connexió entre persones seria la possibilitat de vincular documents recollits a Babel'H amb els autors de certs treballs acadèmics recollits procedents de tots els nivells educatius que han fet ús de Babel'H (des dels treballs de recerca de Batxillerat a tesis doctorals). En la mateixa línia, la indexació per citacions feta selectivament per part d'autors de documents recollits en la base de dades seria una nova forma de representar el contingut dels documents que aquests autors han redactat: una selecció dels documents sobre l'Hospitalet més importants consultats o citats en un treball posterior, que figurés en la fitxa bibliogràfica del seu treball a Babel'H, seria una tasca fàcil però molt eficient d'ajudar a fer cerques bibliogràfiques i a l'establiment de «vincles humans» amb la bibliografia.

A mode de conclusió: a la cerca d'«autobiografies bibliogràfiques»

Aquesta idea de l'«autobiografia bibliogràfica» (som, en part, el que hem llegit dins d'un context de lectura) m'ha fet recordar l'*Autobiografia* de Benjamin Franklin, on explica part de la seva vida a partir d'allò que havia llegit. En efecte, crec que és del tot pertinent finalitzar aquest homenatge coral a les moltes persones que han fet possible Babel'H durant aquests darrers 25 anys. Girant la vista al segle XVIII per fer notar que si en el temps de Benjamin Franklin la biblioteca era una condició per al debat sociopolític i cultural, ara podríem dir que el debat sociopolític i cultural és una condició per dotar de significats les biblioteques i altres col·leccions documentals. Es tracta, al meu entendre, d'evitar que els documents, per la seva pròpia abundància i ubiqüitat, esdevinguin quelcom trivial, que submergits en col·leccions inabastables experimentin sense «la combustió a l'estil *Fahrenheit 451*» efectes similars. Per això, les paraules de Franklin explicant la seva iniciativa en la constitució d'una biblioteca per donar suport al debat col·lectiu en el si d'un club del qual va ser promotor, ens pot servir de pedra de toc, ara que l'abundància i l'accessibilitat als documents pot portar a oblidar la importància de «les lectures aprofundides» dels documents:

“La preservació de la bibliografia també passa pel conreu de la tradició oral”

«Por aquel entonces nuestro club se reunía no en una taberna sino en una pequeña habitación cedida por el señor Grace, y yo propuse que, como en los debates hacíamos frecuentemente referencia a nuestros libros, sería conveniente reunirlos todos en aquella habitación formando una biblioteca común que podríamos consultar durante los debates y estaría a la disposición de todos los socios. Así se acordó, llegando a cubrir una pared con los volúmenes que cada cual consideró pertinente llevar al club. No fueron tantos como esperábamos, y aunque nos resultaron muy útiles, la gente no los cuidaba adecuadamente y al cabo de un año cada cual se volvió a llevar su aportación bibliográfica a su casa.»

Estaba ya a punto de lanzarme a mi primer proyecto público: el de una biblioteca por suscripción. (...) Aquello constituyó el antecedente de todas las bibliotecas por suscripción de Norteamérica, que ahora se cuentan por docenas y que crecen sin cesar. Gracias a estas bibliotecas se ha incrementado el arte de conversar entre los americanos; se ha hecho que la gente del campo y del comercio hayan podido desarrollar su inteligencia y codearse con caballeros de cualquier otro país e incluso es posible que hayan influido no poco a impulsar la conciencia de las colonias en la defensa de sus privilegios.»⁸

Crec que en la conformació del nucli inicial de la biblioteca del CEL'H trobaríem paral·lelismes amb la primera biblioteca de «Junto Club» promoguda per Franklin; això és, institucionalització i organització d'una biblioteca perquè els documents i els debats (vegeu transmissió, exploració, descobriment, reflexió, etc.) es retroalimentin i es dotin de sentit. En definitiva, més enllà de l'objecte documental i de la forma d'assegurar el funcionament dels serveis d'informació local a la ciutat –on la coordinació i cooperació dels diversos agents té una nova oportunitat amb les noves possibilitats que dona Internet i la digitalització–, ens calen persones que facin «autobiografies bibliogràfiques», com a camí per seguir fent de la *Bibliografía sobre l'Hospitalet* una «bibliografia coral».

⁸. Franklin, Benjamin. *Autobiografía y otros escritos* (Madrid: Editora Nacional, 1982), p. 157-158.